

YHTEISÖANALYYSILLÄ TYÖ ALKUUN!

Yhteisöanalyysi tunnistaa mahdollisuudet

Yhteisöanalyysi on prosessi, jossa kerätään, kuvataan, analysoidaan ja jaetaan tietoa yhteisön terveydestä, hyvinvoinnista ja niiden ehdoista. Yhteisöanalyysissa kartoitetaan yhteisön tarpeita ja luodaan kokonaiskuvaa yhteisöstä. Se lisää väestön tietoisuutta hyvinvoinnistaan ja sen edellytyksistä.

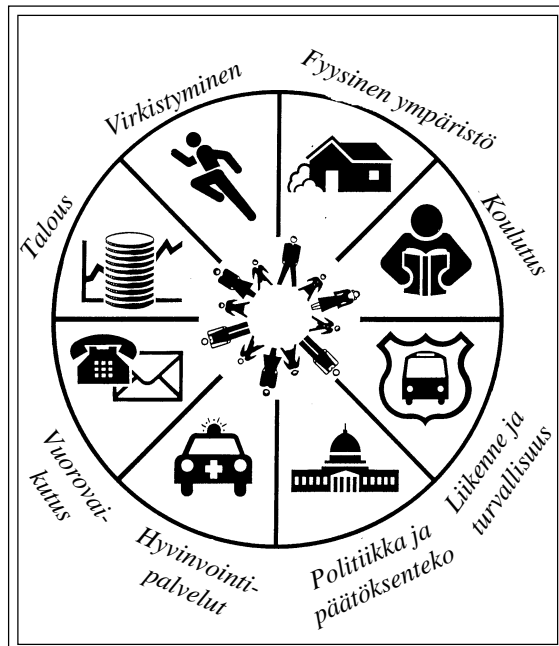
Yhteisöanalyysi voi toimia erilaisten suunnitelmien aloitusvaiheena. Analyysin avulla voi ymmärtää paremmin tietyn alueen terveyden ja hyvinvoinnin määräytymistä ja luoda pohjaa yhteisön hyvälle elämälle.

Analyysi tarjoaa hyvän lähtökohdan yhteisön terveyden ja hyvinvoinnin edistämistyölle. Yhteisö voi tarkoittaa tietyn alueen asukkaita. Tarkastelun kohteena voivat olla erilaiset väestöryhmät kuten lapset, nuoret tai vanhukset tietyllä maantieteellisellä alueella.

Oleennaista yhteisön analysoinnissa on löytää terveyden ja hyvinvoinnin edellytyksiä. Yhteisön omaan kokemukseen liittyvät mittarit voivat mitata työllisyyteen, toimeentuloon, asuin ympäristöön, asumiseen ja koulutukseen liittyviä asioita.

Yhteisöanalyysien lähtökohtina ovat mm. yhteisön oma tarve, voimavarojen alueellistamisen tarpeet, väestövastuisten palvelujärjestelmän suunnittelun tarpeet, henkilöstösuunnitelmat, sosiaali- ja terveystalouden ohjelman luominen sekä terveyskasvatuksen tarpeet ja terveyden edistäminen, sosiaalipolitiikan suunnittelu ja seuranta. Myös kaavoitus tai lähiöparannus voi antaa kimmokkeen tehdä analyysin.

Yhteisön analysoinnista on puhuttu erilaisten nimikkeiden alla. Tällaisia ovat terveys- ja sosiaaliprofiili, hyvinvointiselonteko, yhteisökuva, yhteisön tarpeiden kartoitus, yhteisödiagnoosi tai yhteisöanalyysi.

(Anderson & McFarlane 1988)

Yhteisöanalyysissä on tarkoitus vetää myös johdopäätöksiä ja tehdä toimenpide-ehdotuksia tuloista. Alueella toimivat ja yhteisön jäsenet voivat kartoittaa ja selvittää yhteisön vahvuuksia ja heikkouksia.

Yhteinen näkemys asukkaiden ja eri alojen virkamiesten ja päättäjien välillä tarpeista ja mahdollisuuksista on hyvä alku. Terveyden, hyvinvoinnin ja hyvän ympäristön edistämiseen voidaan vaikuttaa monien erilaisten yhteiskunnallisten toimien avulla.

Miten yhteisöanalyysijä tehdään?

Yhteisöanalyysissä tarvittavia tietoja ovat mm. väestön ikä- ja sukupuolirakenne, kieli, koulutus, elintaso, alueen elinkeinorakenne, työllisyys, työolot, palvelut, liikenne ja virkistys- ja harrastusmahdollisuudet. Siihen kuuluu myös väestön kulttuuriperintö, tavat ja tottumukset sekä viralliset ja epäviralliset hallinnolliset pelisäännöt, alueen riitakysymykset sekä avainhenkilöiden mielipiteet ja toimintatavat.

Terveydentilaa puolestaan kuvastavat tiedot alueen väestön terveystilasta ja siihen vaikuttavista tekijöistä, terveyden vaaratekijöistä, terveyspalvelujen käytöstä, terveydentilasta, sairastavuudesta ja kuolleisuudesta.

Tietoja tulisi kerätä ja analysoida entistä pienemmillä alueilla, jotta näiden alueiden erityispiirteet tulisivat esiin.

Yhteisöanalyysin tekoa kuvataan prosessiksi, jossa tietoa kerätään pitkän aikaa. Prosessin myötä herää ajatuksia siitä millaista tietoa kannattaa kerätä ja mistä yhteisöanalyysissä on kyse. Ihmisen terveydestä ja sairaudesta on olemassa paljon tietoja. Usein tiedon irrallisuus ympäröivästä yhdyskuntarakenteesta ja sosiaalis-taloudellisista rakenteista tekee sen tulkitsemisen vaikeaksi.

Tapauskohtaisesti tärkeät asiat

Yhteisöanalyysissä tarkasteltavat tekijät ovat tapauskohtaisia. Analyysijä on tehty hyvin erilaisia tarpeita varten erilaisilla muuttujilla ja analyysimenetelmillä. Pääasiassa analyysit ovat tilastollisilla menetelmillä luotuja kuvailuja asukkaiden elinoloista ja terveydestä. Paljon on käytetty valmiita olemassaolevia tilastoja alueen väestöstä. Tietoa on kerätty kuntien ja kaupunkien eri hallinnon aloilta.

Terveydenhuollon koulutuksessa on tehty kvantitatiivisen analyysin lisäksi myös laadullista yhteisöanalyysia. Laadullinen aineisto täydentää tietämystä jo tiedossa olevista ongelmista.

Mikkelin ammattikorkeakoulun mallin mukaisessa yhteisön arviointimenetelmässä on neljä vaihetta, joissa;

- Ensimmäisessä vaiheessa käytetään hyväksi olemassaolevaa tietoa yhteisöstä kuten esim. demografiset tiedot, sairastavuus, kuolleisuus, keskimääräinen elinikä ja elämäntapatekijät.

Esimerkki vaiheista

1) Hankitaan olemassaolevaa (tilasto)materiaalia

2) Käydään tutustumassa alueeseen

3) Hankitaan lisää tietoja havainnoimalla ja haastatteleamalla asukkaita

4) Tunnistetaan haasteet ja mahdollisuudet

5) Prosessin jatkossa valitaan toimenpide-ehdotukset esimerkiksi ihmisiin kohdistuvien vaikutusten arviointi -prosessilla

- Toisessa vaiheessa käydään konkreettisesti tutustumassa ympäristöön "katsellen, haistellen ja maistellen" ympäristöä. Täten saadaan vaikutelma yhteisön ympäristöstä ja sosiaalisesta luonteesta.
- Kolmannessa vaiheessa tietoja hankitaan paikallisesta yhteisöstä havainnoiden ja haastattelujen avulla.
- Neljännessä vaiheessa poimitaan ensisijaiset yhteisön terveystarpeet sekä löydetään yhteisön vahvuudet ja voimavarat.

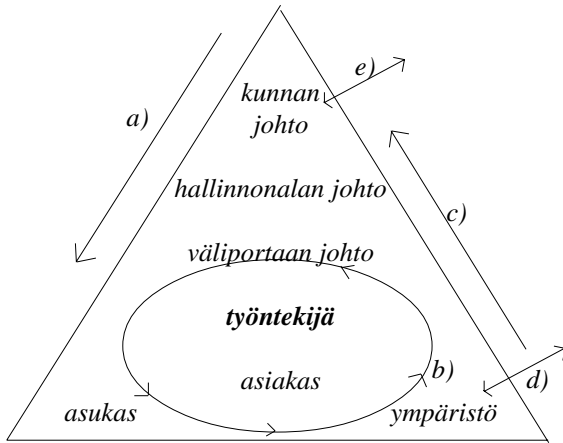
Analyysi on prosessin alku. Jatkossa päästään toimenpide-ehdotuksia tunnistettuihin haasteisiin vastaamiseksi.

Vahvuudet myös mukaan

Yhteisöanalyysi ei tarkastele vain ongelmia. Yhteisön haasteiden ja mahdollisuuksien tunnistaminen on yhtä tärkeää. Yhteisöistä löytyy voimavaroja selvittää haasteita. Paikallisten voimavarojen käyttö yhdessä viranomaisten kanssa auttaa yhteisön tukemisessa.

Myös luonto ja rakennettu ympäristö voivat toimia yhteisön voimavarana. Virkistyminen, mielekäs tekeminen, kohtaamisen mahdollisuus ja alueen imago ovat usein fyysisen ympäristön antamia mahdollisuuksia.

Alueanalyysi tunnistaa ja vie päätöksentekoon yhteisön asioita

a) Usein kunnan keskusjohdosta tulevat visiot ja strategiat tarvitsevat konkretisointia. Tähän ja tavoitteiden täydentämiseen voi käyttää alueanalyysiä.

b) Alueanalyysillä voi väliportaan johto ja työntekijät yhdessä asukkaiden kanssa tunnistaa yhteisen työn kohteita.

c) Analyysin johtopäätökset ja kehittämissuositukset viedään kunnan päätöksentekojärjestelmään.

d) Kun analyysi tehdään yhdessä muiden hallinnonalojen kanssa, myös viestit päätösten tarpeellisuudesta ja niiden toteuttaminen e) ovat koko kunnan yhteisiä asioita.

Tilastot käyttöön

Yhteisöanalyysin tekijät ovat todenneet, että taustatiedot väestöstä ja sosiaali- ja terveyspalvelujen käytöstä ovat melko hyvin saatavissa. Tieto saattaa kuitenkin olla hajallaan erilaisissa tilastoissa ja rekistereissä, tiedon alueellistaminen kaupungin tai kunnan osaa tarkempiin alueisiin ei ole valmiina tai tieto on tietosuojalain alaisista.

Tilastojen ongelmana voi olla se, että tiedot ovat tarkkuudeltaan ja vertailtavuudeltaan hyvin eritasoisia ja eri ajankohdilta. Myöskin kunnan eri toimialat käyttävät erilaisia aluejakoja toiminnossaan.

Ongelmallista kuitenkin on oleellisten tietojen erottaminen informaatiotulvasta ja sen ymmärtäminen, millä tavalla luvut kuvaavat terveyden ja sosiaalisen hyvinvoinnin kehitystä.

Tietojen keruussa korostuu resurssien niukkuus eli tietoa halutaan saada mahdollisimman edullisesti valmiista tilastotiedoista. Tehtäessä kyselytutkimuksia myös niissä käytetään strukturoituja kyselylomakkeita ja tuloksia tulkitaan määrällisesti. Tulkinta jääkin usein sukupuolen, iän ja

alueen mukaan jaotelluiksi tilastoiksi eikä muutujen yhteyksiä tarkastella.

Tarvittaisiin enemmän laadullista tietoa yhteisön asukkailta. Myöskin elinympäristöön liittyvät tekijät ovat jääneet tutkimuksissa vähäisiksi. Pelkästään mitattavien tekijöiden selvittäminen ei riitä.

Analyysistä johtopäätöksiin

Suomessa tehdyissä yhteisöanalyseissä johtopäätökset jäävät usein uupumaan. Johtopäätökset on usein vedetty muusta kuin tuotetusta aineistosta. Useissa tutkimuksissa on jääty kuvailun tasolle ja varsinaiset johtopäätökset ovat jääneet tekemättä ja toimenpiteet käynnistämättä.

Analyysistä nouseviin haasteisiin voi vastata tekemällä vaihtoehtoisia toimintamalleja. Malleilla voidaan tukea tunnistettuja mahdollisuuksia ja ratkaista osan haasteista. Toimintamallien vaikutukset kannattaa arvioida ennalta, jotta päättäjillä olisi jatkosta päätettäessä näkyvissä toimintamallien vaikutukset. Tästä enemmän ideakortissa ihmisiin kohdistuvien vaikutusten arviointi.

Suurin osa päätöksistä, jotka vaikuttavat ihmisten terveyteen ja hyvinvointiin tehdään muualla kuin sosiaali- ja terveydenhuollon alalla.

Kohti yhteistä työtä

Yhteisöanalyysi on työkalu sosiaali- ja terveysalan työntekijöiden käyttöön. Suurin hyöty saadaan, jos analyysi tehdään moniammatillisena tiimityönä. Tulosten tulisi myös välittyä hallinnollisella tasolla ja sitä kautta päätöksentekijöille.

Yhteisöanalyysillä voi myös aloittaa eri hallinnonalojen yhteistyön. Yhteisöanalysointi on jatkuva prosessi. Siinä kerätään koko ajan uutta tietoa ja sen pohjalta tehdään uusia johtopäätöksiä.

Yhteisön analysoinnissa onnistutaan parhaiten, kun siihen ovat sitoutuneet eri ammattiryhmät, organisaatiot ja kunnan toimialat. Verkostotyöllä saadaan yhteisön tarpeista laaja-alainen kuva. Tiedon keruussa ja analysoinnissa kytetään olemassaolevan asiantuntemuksen tehokkaampaan jakamiseen.

Lisää tietoa

Tiedonkeruu aluekuvauksessa. Ideakortti 3/96. Stakes.

Kurkkaa rohkeasti huomiseen. Ideakortti 1/99. Stakes.

Ihmisiin kohdistuvien vaikutusten arviointi, Ideakortti 2/99. Stakes.

Kortin pohjana on: Hietanen Anne (1999) Yhteisöanalyysi. Artikkelikäsikirjoitus 29.6.1999. Stakes. www.stakes.fi

Anderson Elisabeth, McFarlane Judith (1996). Community as partner. Lippincott. New York.

Asikainen Paula (1999). Yhteisön aktiivointi. Acta Universitatis Tamperensis 650. Tampereen yliopisto. Tampere.

Clark, M.J. (1996). Health interventions planning guide. Teoksessa M.J. Clark. Nursing in the community. Appelton & Lane. Stamford. Connecticut.

Etzell Sirpa, Korpivaara Liisa, Lukkarinen Tuula, Nikula Anne, Pekkarinen Inkeri, Peni Riitta ja Värmälä Hanna-Maija (1998). Perheen ja yhteisön terveyttä edistävä hoitotyö. Kirjayhtymä OY. Helsinki.

Haglund Bo (1988). The community diagnosis concept - a theoretical model for prevention in the health sector. Scandinavian Journal of Primary Health Care 1: 11-21.

Huittinen Liisa (1997). Kyläyhteisö oppimisen apuna. Yhteisö-

Eri lähteet täydentävät toisiaan.

Tietoja tulisi kerätä mahdollisimman monesta eri näkökulmasta. Tarkastelun kohteena voivat olla väestötietojen ja sosiaali- ja terveyspalvelujen käytön lisäksi mm. elintavat, ystävyysuhteet ja vapaa-ajan viettotavat sekä elinympäristö ja sen muutos.

Numerotiedot eivät kerro niitä merkityksiä, joita ihmiset omalle terveydelleen ja hyvinvoinnilleen antavat eikä mahdollisia kompensatiokeinoja.

Ensiarvoisen tärkeiksi on todettu asukkaiden subjektiiviset tulkinnat hyvinvoinnistaan sekä kuntalaisia päivittäin tapaavien työntekijöiden tulkinnat kehitystrendeistä.

keskeisen hoitotyön oppiminen savonlinnalaisessa terveydenhoitajakoulutuksessa. Teoksessa Parviainen, T. & Pelkonen, M. (toim.) Yhteisöllisyys - avain parempaan terveyteen. Stakes. Raportteja 127. Saarijärvi.

Juosila Marianne (1998). Vantaan yhteisöterveysprojekti. Vantaan kaupunki. Sosiaali- ja terveysviraston julkaisusarja C:3.

McMurray Anne (1993). Yhteisökeskeinen hoitotyö. Sairaanhoidajien koulutussäätiö. Otava. Keuruu.

Orr, J. (1992). The community health profile. Teoksessa K. Lucer & J. Orr Health Visiting. Towards community health nursing. Blackwell. London.

Paronen Olavi (1992). Yhteisön kuvaus ja yhteisödiagnosi. Teoksessa Terve, kehittyvä yhteisö. Terveyttä kaikille vuoteen 2000 -seminaariraportti. Terveystieteiden keskus ry:n julkaisu 2/1992.

Parviainen Tuire & Pelkonen, Marjaana (toim.) (1997). Yhteisöllisyys - avain parempaan terveyteen. Stakes. Raportteja 217. Saarijärvi

Saarelma Osmo (1993). Yhteisötietojärjestelmät ja perusterveydenhuollon työ. Teoksessa Vertio Harri (toim.) : Yhteisökuvasta diagnoosiin. Stakes, raportteja 106. Jyväskylä.

Suominen Heikki (1999).

Vertio Harri (1997). Yhteisödiagnosi väline kriittiseen ja emansipatoriseen ympäristökasvatukseen. Ympäristökasvatus 3, 11-13.

Lisätietoja Stakes/Ympäristö ja hyvinvointi Erikoisuunnittelija Marja Kurenniemi, PL 220, 00531 HELSINKI, puh 09-39671, fax 3967 2007, marja.kurenniemi@stakes.fi ISSN 1456-4475
Tutustu muihinkin ideakortteihin <http://www.stakes.fi/hyvinvointi/ymp/ideakortit.html>